

Prior modus exponendi est, ut illa tria verba, *remitendi, tegendi et non imputandi*, non ad eadem, sed ad diversa peccata, et opera referantur, et ita diversos effectus in eis significant. Alter vero modus est, ut in eadem peccata illa tria verba cadant, et diversos gradus seu effectus remissionis indicent, ita ut secundum verbum non solum non minuat, verum etiam prius augeat, et tertium addat aliquid super utrumque. Priorem modum exponendi indicat et sequitur Basilius, orat. 40 de Sancto baptismate; nam primam partem verborum his verbis exponit: *Hoc plena et accumulatae purgationis est*. Unde illa intelligere videtur de peccatis commissis ante baptismum, quorum plenissima remissio per baptismum datur. Secundam partem ita exponit: *Hæc iis congruit, quorum intimæ animi partes nondum purgata sunt*. Unde Nicetas ibi, de peccatis post baptismum commissis, et de remissione illorum quæ per pœnitentiam fit, interpretatur, quia per illam licet tollantur peccata quoad culpam et pœnam æternam, non tamen quoad omnem reatum pœnam temporalis, nec quoad venialia omnia, regulariter loquendo. Quia vero David de remissione peccatorum in omni tempore locutus est, non possunt verba limitari ad remissiones quæ nunc fiunt per sacramenta baptismi vel pœnitentiae. Igitur sententia Nazianzeni est, ut per illas duas partes, duæ remissiones peccatorum significantur; una plenissima, altera minus perfecta, non vero talis ut relinquat peccata, quæ tegere dicitur, quoad culpas eorum, sed solum quoad aliquem reatum, vel alias peccatorum reliquias. Tertiam vero partem exponit de quibusdam operibus, quæ secundum se sunt peccata, tamen propter intentionem bonam operantis, et probabilem ignorantiam excusantur. Et ita accipit verbum, *non imputandi*, in omni proprietate, quia non significat remissionem, sed excusationem; illa enim non imputantur, quæ aliquis culpæ non ascribuntur. Aliter Innocentius III, in exposit. Psalm. 2, primam partem intelligit de vera remissione peccati originalis, et extendi debet ad mortalia, quæ vere remittuntur. Secundam exponit de venialibus peccatis, quæ homini non remittuntur cum justificatur; quæ tegi dicuntur ratione gratiæ et charitatis, per quas postea facile expiari possunt. Tertiam vero partem intelligit de quibuscumque peccatis, a quibus homo præservatur, ne illa committat, ita ut non impunari, sit non permettere ut illa committantur,

quæ est dura significatio. Hæc vero et similia optima sunt ad doctrinam piam et moralem; non videntur tamen ad litteram intenta.

13. *Secunda expositio*.—Alter igitur modus exponendi est, ut ad eamdem peccatorum remissionem illa tria verba referantur; sive enim per tria nomina peccatorum, vel iniuratum, aut injustiarum, quæ in hebræo sunt diversa, significantur varii gradus peccatorum, sive indefinite quælibet peccata (nam in hoc etiam est varietas expositionum), semper illa tria verba possunt ad eadem peccata, vel ad quemcumque cumulum peccatorum cuiuscumque ordinis referri. Quod imprimis tradit Ambrosius (vel quicunque sit expositor) ad Rom. 4, dicens: *Ad laudem gratiæ prolixius loquitur, ut amplificet donum Dei. Tres enim gradus fecit propter delictorum varietatem: quorum primus est iniuritas vel impietas, dum non agnoscitur creator; secundus gravium peccatorum; tertius levium; hos tamen omnes in baptismo oblitterari. Tribus his gradibus totius peccati corpus significarit*. Et nihilominus de tribus verbis ait: *Remittere, tegere et non imputare, una ratio et unus est sensus, omnia enim uno motu obtinentur*; et infra: *Unius autem significationis sunt verba, quia et cum tegit, remittit; et cum remittit, non imputat*. Quæ expositio certe satis probabilis est, nam quod proprie significat remittere, metaphorice dicitur Deus tegere; nam Deus maculam et offensionem relictam ex peccato tollit, cum illud remittit; quia vero peccatum semel commisum non potest non esse commisum, dicitur tegi, quia jam non videtur a Deo, utique puniendum, ut ibi exponit Augustinus, seu quia jam non videtur ut praesens, sed ut præteritum et velamine gratiæ occultatum, ut jam dicam. Et eadem ratione dicitur non imputari, utique ad pœnam, saltem æternam, quod in omni proprietate verum est, etiamsi peccata quoad culpam radicibus tollantur. Imo, juxta debitum providentiae ordinem, non posset illud aliter esse verum, quia, si peccatum in homine maneret, non posset Deus, cum sit justissimus, illud non punire.

14. *Tegendi metaphoram amplius Patres explicant*.—Quamvis autem hæc responsio sufficeret, omittendum non est quod multi Patres addunt circa metaphoram verbi *tegendi*. Aiunt enim peccata tegi, quia non solum quatenus durabant excluduntur, sed etiam, quatenus commissa fuere et jam non possunt non esse commissa, saltem virtutibus et sanctis actionibus operiuntur. Quod potest

intelligi fieri vel in ipsomet justificationis momento, quia simul ac remittuntur peccata, infunduntur virtutes, et præsertim charitas, quæ operit multitudinem peccatorum, ut dixit Gregorius, in Psal. 2 Pœnit. Et sic dixit Augustinus, quæst. 108 in Exod., *fieri confessionem peccatorum, ut per gratiam aboleantur, hoc est, tegantur*. Et statim adjungit verba Psalmi. Et Ambrosius, in Apolog. David, 1 part., cap. ult.: *Remissionem (inquit) meruit peccatorum, et texit charitate*. Et nomine ejus Victor., in lib. de Pœnit., cap. 6, in tom. 5 operum Ambrosii: *Vult cordis tui nudare secretum, ut indulgentiæ suæ dono operiat turpitudinis nuditatem*. Tantum ergo abest ut verbum tegendi remissionem peccati minuat, ut potius alium positivum effectum justificationis indicet, ejusque perfectionem. Unde optime Chrysologus, serm. 3 de Filio Prodig.: *Delicta (inquit) non videt vis amoris, et ideo pater peccata filii redemit osculo, clausit amplexu; ne nudaret pater filii crimina, pater filium ne fædaret, pater sic curat filii vulnera, ne filio cicatricem, nærum filio ne relinguat*; et subdit: *Beati (inquit) quorum remissæ sunt iniuritates, et quorum tecta sunt peccata*.

15. *Alia expositio verbi tegendi*.—Alii vero non referunt verbum tegendi ad gratiam primæ justificationis, sed ad subsequentia opera, ita ut beati dicantur, non solum quibus remissa fuere peccata, sed etiam quibus datum est ut per opera subsequentia ita illa tegant, ut eorum memoria prorsus deleatur, et ita occultentur. Sic Origenes, ad Rom. 4, atque etiam Ambrosius, in dict. Apolog., et in lib. de Noe et area, cap. 31; et lib. 2 de Pœnit., cap. 5; et Philo, Carpath. Episc., in Cantic., cap. 4, ad finem, et addit verba Apocal. 16: *Beatus qui vigilat, et custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, ut videatur turpitudo ejus*. Et similia sunt in cap. 3: *Suadeo tibi emere a me aurum ignitum probatum, ut locuples fias, et vestimentis albis induaris, ut non appareat confusio nuditatis tue*. Illa autem vestimenta, ut omnes recte exponentes intelligent, non sunt nisi vel opera bona, vel virtutum habitus, sine quibus homo coram Deo nudus et turpis appareat. Illa ergo sunt vestimenta quibus peccata tegi dicuntur, non quia sub illis lateant, sed quia nuditas quam ipsa induxerant, charitate et virtutibus tegitur.

16. *Quomodo peccata dicantur non imputari*.—At vero non imputatio peccati, cum negatio sit, non potest effectum positivum, etiam metaphorice, significare. Proprie igitur indicat condonationem pœnae. Potest autem intelligi vel de pœna æterna, ut ita in omni prima justificatione, et peccati remissione illa non imputatio locum habeat, ut ibi exposuit Lyra; vel si non de quacumque justificatione, sed de perfecta, et plena, qualis fit in baptismo, et qualis fieri potest per ardente charitatem, ut in Magdalena, intelligatur, sic *non imputare peccatum*, ultra remissionem culpæ et pœnae æternae (quæ quasi eadem censerunt), et præter infusionem justitiæ, qua teguntur peccata, addit integrum remissionem pœnae temporalis, vel certe etiam quamdam plenissimam indulgentiam, et talem reconciliationem cum Deo, ut non solum in gratiam admittatur peccator, sed etiam ad antiquam familiaritatem, et peculiares favores, et auxilia admittatur, æque ac si semper innocens fuisset. Et hoc significare videtur auctor libri de Dilig. Deo, cap. 12, nomine Augustini, cum dixit: *Sic ex toto indulxit et tam liberanter omnem donavit injuriam, ut jam non damnet ulciscendo, non confundat improperando, nec minus diligat imputando*. Ubi tres gradus remissionis magis et magis perfectæ indicat, qui illis tribus verbis optime respondent. Et idem indicare videtur Theodoreetus in verbis supra citatis: *Erga peccatores tali liberalitate utitur, ut non modo remittat, verum etiam obliteret, ut ne vestigia quidem horum remaneant*. Ex quibus constat (ideo enim illa adduximus), communem consensum Patrum fuisse non solum peccata vere tolli et deleri, cum remittuntur, sed etiam veritatem hanc prædictis verbis David confirmari potius quam infirmari.

17. *Respondetur ad objectionem sumptam ex verbis Pauli*.—Hinc facile est ad secundam partem objectionis ex verbis Pauli de sumptam respondere; non enim contraria sunt his quæ diximus, sed illis maxime consonant. Quod facile ostendemus, si Pauli intentionem et contextum breviter consideremus. Intendit enim probare justificationem non concedi homini tanquam mercedem suorum operum, quæ nimis ex se et viribus sui liberi arbitrii habeat; sed ex gratia, ac subinde per fidem a qua opus gratiæ incipit. Et hoc probat imprimis exemplo Abrahæ, de quo dictum est: *Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam*. Ponderatque verbum reputatum est, quod proprie significat aliquid habere acceptum ut sufficiens, quod de se tale non erat, sed ex gratia, et

benignitate acceptantis. Et hoc est quod ait: *Ei qui operatur*, utique ut suo labore stipendum Domini mereatur, *merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum delitum*. *Ei vero qui non operatur*, credenti autem in eum qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam secundum propositum gratiae Dei. Haec autem imputatio seu reputatio non in hoc consistit, ut fingunt haeretici, ut homini non infundatur vera justitia, sed imputetur aliena. Nam Paulus supponit Abraham fuisse vere justificatum, id est, justum effectum, licet non ex operibus, sed per fidem, et ideo habuisse gloriam apud Deum, quam certe non habuisset, nisi vere justus factus esset. Dicitur ergo fides Abrahæ reputata illi ad justitiam, utique a Deo obtainendam, non ut mercedem operum, sed ut gratuitum beneficium, reputando seu acceptando fidem cum obedientia conjunctam, ac si esset sufficiens meritum et pretium tanti doni.

18. *Mens Pauli amplius declaratur*. — Ut ergo hoc exemplum confirmet, et ad omnes qui vere justificantur applicet, inducit Paulus Davidis testimonium, et ait: *Sicut et David dicit beatitudinem hominis cui Deus accepto fert justitiam sine operibus*, ubi, accepto ferre justitiam, idem est, quod reputare ad justitiam. Unde in graeco idem verbum respondeat, λογίστα, et ideo D. Thomas ibi dicit, accepto ferre justitiam idem est esse quod gratis dare illam. *Nam acceptum ferre*, latine significat pro soluto habere debitum, et illud remittere, ac si esset solutum, et ita accepto ferre justitiam, idem est quod gratis illam dare, perinde ac si pretium ejus esset acceptum. Allegat ergo Paulus Davidem aestimantem magnam beatitudinem hominis, quem Deus sine operibus gratis justificat, eique quasi accepto pretio justitiam confert, juxta illud Isai. 53, num. 4: *Emite absque argento*. Et tandem in hunc sensum inducit Paulus verba David: *Beati quorum remissæ sunt iniqüitates*, etc. Et in eis tacite ponderat verbum *beati*, per quod David ostendit beneficium illud pro vera beatitudine hujus vitæ habendum esse, ac proinde hos homines, quos beatos vocat, vere justos esse, veramque justitiam et peccatorum remissionem a Deo accepisse. Deinde expendit Paulus tribuisse Davidem tantum beneficium, non hominibus suis operibus illud promerentibus, sed Deo liberaliter largienti. Nam per hoc docuit, ut exponit Paulus, illud esse beneficium gratiae, quo Deus accepto fert justitiam sine operibus.

Qualis autem sit remissio peccatorum, quam David magni facit, et pluribus verbis praedicit, et propter quam beatos vocat eos qui illum recipiunt, Paulus non amplius nobis explicuit; tamen quo illa fuerit perfectior, eo melius colligitur ex illis verbis, Deum acceptam ferre justitiam homini non operanti. Unde non est dubium quin intellexerit Paulus, fuisse locutum David de vera peccatorum remissione, et de vera infusa justitia, quam beatitudinis nomine significavit.

19. *Solutio tertia*. — *Varii haereticorum errores*. — Ad tertiam partem objectionis haereticorum, respondetur totam esse in variis erroribus fundatam, et ex illis male concinnatam. Nam imprimis errant in eo quod non agnoscent aliam justificationem, nisi per extrinsecam et imputatam justitiam. Et nihil minus inde etiam non recte inferunt non potuisse Deum peccata tollere quoad omnem rationem culpæ. Nam, si justitia nostra non nobis inhæret, ut ipsi dicunt, peccata non pruant justitia inhærente; ergo, sicut per justitiam Christi non imputantur ad pœnam, possunt etiam remitti quoad culpam, postquam quoad actum transierunt, et sicut ipsi dicunt, tunc remitti, quando creduntur remissa, ita potest unusquisque dicere, se credere perfecte et radiciter esse ablata; ergo per illam fidem talam remissionem consequitur. Quod vero secundo loco addunt, omnia opera hominum, etiam justorum, esse peccata, evidens et perniciosissimus error est, ut libro sequenti, et in 9 et 10 ostendemus. De justitia vero habituali infusa, jam supra ostensum est esse in se purissimam et honestissimam, et in sequentibus ostendemus esse sufficientem ad maculam mortalis peccati excludendam. Quod denique ultimo loco dicunt, manente concupiscentia fomite, non potuisse peccatum perfecte deleri, rectissime in Concilio Tridentino damnatum est. Nam, si intelligatur de remissione peccati quoad totum id, quod veram et propriam rationem peccati habet, omnino falsum est quod dicunt, et sine fundamento, quia concupiscentia per se spectata non est peccatum, etiam prout habet rationem fomitis, neque motus ejus, præcise ut sunt ejus, et nullo modo voluntarii, culpæ rationem habent, ut in materia de peccatis late ostensum est, neque possunt efficere ut cetera opera hominis mala sint, ut postea videbimus. Si vero loquantur de remissione peccati, quoad omnem pœnalitatem, sic verum est, relicta concupiscentia, non tolli pecca-

tum originale, quoad omnes defectus ratione illius contractos, sed hoc ad rem præsentem nihil spectat.

CAPUT XI.

UTRUM JUSTIFICATIO ET REMISSIO PECCATI IDEM OMNINO SINT, VEL SINT DUO IN RE DISTINCTA, ET INSEPARABILITER CONJUNCTA.

Multiplex remissionis et justificationis acceptio. — Priusquam inquiramus an remissio peccati sit effectus gratiae habitualis seu justitiae, necessarium est præmittere quomodo illa duo inter se quoad distinctionem vel identitatem comparentur. Potest autem remissio peccati accipi, vel pro actu voluntatis Dei, quo condonat offensam, et sic remittit peccatum; vel pro effectu qui inde in homine resultat; et prior dici potest remissio peccati interna, altera externa. Quæ distinctio cum proportione ad justificationem applicari potest; nam etiam voluntas qua Deus hominem justificat, potest dici activa seu interna justificatio; hic de externa præcipue agimus, et illi cum proportione remissionem peccatorum comparamus. Potest tamen etiam inter actus voluntatis Dei comparatio fieri, quam in cursu capitum attingemus. Loquendo vero de externa remissione peccati, advertere oportet ex D. Thoma, quæst. 28 de Verit., art. 7, quod, sicut supra distinximus justificationis nomen (interdum enim significat formalem effectum justitiae in facto esse, interdum vero mutationem ad ipsam justitiam), ita etiam remissio peccati cum proportione distinguui potest; nam significare potest mutationem ab statu peccati ad parentiam ejus, vel terminum illius mutationis, qui est esse liberum a peccato. Ut ergo formaliter et cum proportione fiat comparatio, sicut supra egimus de justificatione, ut est effectus formalis justitiae, ita hic agimus de remissione peccati in posteriori sensu, ut dicit hunc effectum formalem, qui est esse sine peccato, et illum cum effectu formaliter positivo justitiae, quoad distinctionem vel identitatem, comparamus. Verumtamen, quia non possunt distinguui termini, nisi mutationes etiam distinguantur, ideo simul de illis dicere necessarium erit.

3. *Opinio affirmans*. — *Primum, et præcipuum Vasquez argumentum*. — Prima sententia affirmat in re esse omnino idem, ita ut remissio peccati nihil prorsus in re sit, nisi infusio justitiae. Hanc opinionem, ut probabilem refert et admittit Richardus, in 4, d. 17, art. 4, quæst. 4. Aceriter vero illam defendit Vasquez 1. 2, disputat. 204, tribuitque illam Aureolo, Capreolo, Ruardo et Soto; non quidem quia id asserant formaliter, sed per illationes, de quibus postea videbimus. Præcipue vero argumentatur Vasquez ex Concilio Tridentino, sess. 6, c. 4, ubi definit justificationem impii, ut sit translatio ab statu peccati in statum gratiae et adoptionis filiorum Dei. Per quæ verba significat justificationem impii esse unicam mutationem, et consequenter sentit remissionem peccati esse eamdem omnino mutationem, quia non fit sine aliqua mutatione,